

THỰC TRẠNG MÔN VĂN TRONG NHÀ TRƯỜNG PHỔ THÔNG NGA HIỆN NAY

Ở Saint-Peterburg cũng như trên cả nước Nga công cuộc cải cách giáo dục đã bắt đầu. Trong nhà trường phổ thông hiện nay môn Văn chỉ được dạy không phải 4 mà là 2 tiết/tuần. Trong khi ở nước Nga văn học không chỉ là một môn học thông thường mà là môn học hình thành nhân cách. Và trong một xã hội thiếu vắng nền tảng nhân văn, ý nghĩa của văn học lại càng cao gấp bội. Những học sinh phổ thông hôm nay sẽ quyết định bộ mặt của xã hội ngày mai. Các em sẽ là những con người như thế nào? Và nhà trường phổ thông cần phải làm gì để số phận nước Nga trong thế kỉ XXI thay đổi theo chiều hướng tốt hơn? Bài trả lời phỏng vấn dưới đây của ông Dmitriy Murin, nhà sư phạm nổi tiếng ở thành phố Saint-Peterburg sẽ trả lời những câu hỏi đó.

- Thưa ông Dmitriy Nicolayevich, xã hội hậu Xô-viết hiện nay hơn bao giờ hết cần những con người có khả năng đổi mới đất nước. Nhà trường phổ thông đã sẵn sàng đào tạo họ chưa?

+ Về mặt lí thuyết hầu như ai cũng biết rõ rằng cần phải giáo dục con người nhân ái, trung thực, công bằng. Nhưng như nhà ngữ văn Nga nổi tiếng Mikhail Gasparov đã nhận xét một cách chính xác: gia đình cần phải giáo dục, còn nhà trường phải dạy cái xã hội cần đến sau 20 năm. Xét về mặt này, tất nhiên, nhà trường chưa hoàn thành nhiệm vụ của mình.

Bầu không khí trong nhà trường đã thay đổi cơ bản - ở đây hiện nay ta gặp những trẻ em có năng lực khác nhau. Sự phân hóa đó, cái thứ bậc đó trở nên rất rõ. Hơn nữa, ở Saint-Peterburg hiện nay ngày càng có nhiều gia đình không hiểu thế nào là sự tiếp xúc ban đầu với văn hóa. Và việc uy tín của nghề chúng ta bị hạ thấp một cách khủng khiếp, nhìn chung, không phải là do mức sống vật chất của người giáo viên, mà là do thiếu vắng nền tảng tinh thần trong xã hội hiện đại. Mặc dù điều này có thể lí giải được. Hình như chúng ta đang sống trong giai đoạn giao thời.

- Ở nước Nga, hình như, lúc nào cũng là giai đoạn giao thời...

+ Không hẳn như vậy. Ranh giới giữa các thế kỉ, hướng hồ là các thiên niên kỉ, là thời khắc hết sức đặc biệt. Không phải ngẫu nhiên mà

Anna Akhmatova cho rằng thế kỉ XX bắt đầu từ năm 1914. Giai đoạn giao thời có thể kéo dài 25 năm. Nghĩa là, ít ra chúng ta còn phải sống hàng chục năm nữa trong trạng thái giao thời.

Trong chương trình mới, môn Tiếng Nga, thay cho 2 tiết trước đây, được dành 3-4 tiết. Xét theo quan điểm phát triển ngôn ngữ điều đó dễ hiểu và đúng đắn. Nhưng các em sẽ phát triển ngôn ngữ bằng cách nào? Chúng phải trao đổi cái gì, nói về cái gì - về nền kinh tế thị trường ư? Ông Nicolay Skatov, Viện trưởng Viện Pushkin, đã gào lên khắp nơi về "sự tịch biên giáo dục", nhưng theo tôi hiểu, không ai lắng nghe ông.

- Còn nhớ, trong giờ học văn đầu tiên thầy giáo nói với chúng tôi: tôi muốn dạy các em suy nghĩ. Trong nhà trường phổ thông hiện nay vấn đề này được thực hiện như thế nào?

+ Đáng buồn thay, đây là khâu yếu kém nhất. Không hiểu sao nhà trường không quan tâm tới việc dạy học sinh suy nghĩ và nhận thức. Mà để làm điều đó thì ngôn ngữ là một công cụ không thể thay thế. Vấn đề là ở chỗ toàn bộ nền văn hóa Nga mang tính chất trung ngôn: cơ sở của nó là ngôn ngữ. 300 năm gần đây, từ thế kỉ XVIII đến XX chúng ta sống dưới nhãn hiệu này. Nhưng hiện nay từ chính cái thứ bậc mà tôi vừa nói trên chúng ta đang lao xuống, chứ không phải bước lên. Nhu cầu văn hóa trên đầu người hiện nay thấp hơn so với khoảng 40 năm trước đây.

- Phải chăng trong lĩnh vực này chính quyền Xô-viết đã hoạt động có hiệu quả hơn?

+ Cũng không hẳn như vậy. Có những vấn đề mạnh mẽ hơn, hệ trọng hơn là chế độ chính trị-xã hội. Nền văn hóa của Thế kỉ bạc không bị áp đặt bởi bất cứ một sắc lệnh nào... Và chủ nghĩa hậu hiện đại thế nào cũng xuất hiện, cho dù cuộc cải tổ có xảy ra hay không. Sự chuyển đổi các thời đại, hình thái, các mối quan hệ đối với hiện thực là một điều tất yếu. Và ở đây sự lựa chọn các giá trị chủ yếu là cực kì quan trọng.

Hai trăm năm liên tục chúng ta kì vọng vào cái "hạt nhân hợp lí" hay "chủ nghĩa ích kỉ sáng suốt" như Chernyshevskiy đã từng nói. Nhưng rốt cuộc, chúng ta nhận ra rằng lí trí, chủ nghĩa thực dụng, chủ nghĩa thực chứng vẫn không đủ. những động lực này của nền văn minh hiện đại không thể làm cho con người no ấm, khỏe mạnh, hạnh phúc hơn.

- Nhưng chúng ta thường nghe các quan chức đủ loại, những kẻ bảo vệ chủ nghĩa thực dụng, nói rằng việc học văn một cách kĩ lưỡng như vậy (tức là giáo dục tinh cảm) trong nhà trường phổ thông hiện nay là một sự xa xỉ không thể biện minh được. Ông có thể nói gì để bênh vực bộ môn của mình?

+ Có thể nói gì để bênh vực bằng chữ cái ư? Văn hóa là tinh túy tinh thần của một dân tộc. Có khái niệm về những giá trị cao cả (thượng đế, vũ trụ, cái tuyệt đối), về chân lí, cái đẹp, điều thiện. Và có cả những giá trị thực dụng- lợi ích, sự tiến bộ, sự bình đẳng. Những tác phẩm văn học chân chính khẳng định sự tồn tại của cấp độ thứ nhất- cấp độ chân lí. Và thiếu nó một dân tộc không thể tồn tại.

- Trong phòng làm việc của ông có treo dòng chữ: "Để sống trung thực cần phải làm sạch và vật vã, bắt đầu và vứt bỏ, và lại bắt đầu và vứt bỏ, còn nhân hạ là sự đê tiện của tâm hồn". Câu nói của Lev Tolstoy ám ảnh chúng ta, đồng thời nó nói lên sự phức tạp của thế giới. Sự phức tạp, mâu thuẫn này là những đặc điểm cần phải lưu ý khi phân tích một tác phẩm nghệ thuật...

+ Mà người thiếu niên hiện nay sống trong bầu không khí "đơn giản hóa toàn diện", và văn học trở thành một trong những "môn học búa". Rốt cuộc, điều này tuy chậm chạp, nhưng chắc chắn có thể dẫn tới sự phi nhân văn hóa ý thức.

Rõ ràng, các phương pháp dạy văn phải thay đổi. Hiện nay chúng ta không có thời gian giới thiệu cho học sinh tiểu sử nhà văn. Mà việc am hiểu nó còn quan trọng hơn là biết phân biệt "Yambơ với Khorây" (tên gọi các thể thơ Nga). Trong một cuộc thi tôi hỏi một nữ sinh vốn phân tích rất hay thơ Chyutsev: thể em biết gì về nhà thơ này, ông ta sống ra sao, ở đâu? - có bé ngờ ngác. Lịch sử văn học được dạy qua các sự kiện, chứ không phải qua tên tuổi nhà văn cũng là sự phi nhân văn. Đã đến lúc chúng ta phải nghĩ tới việc giảng dạy song song hai chương trình: văn học Nga và lịch sử Nga. Điều này rất bổ ích cho học sinh. Để người ta không vứt bỏ ca từ ra khỏi bài hát. Tuy nhiên, vấn đề này cũng rất phức tạp. ở nước Nga chúng ta quen nhẩy từ thái cực này sang thái cực khác. Bạn hãy nhìn xem điều gì xảy ra với Gorkiy ở trường phổ thông. Vì được "quá ưu ái" trong thời đại Xô-viết, hiện nay ông chỉ được dành 2-3 tiết. Chính chúng ta hình như đã vứt bỏ tất cả ra khỏi con tàu hiện đại. Tại sao còn lặp lại? Thật chẳng đẹp đẽ gì.

Vẫn như xưa, Gorkiy là một hiện tượng văn

học đáng quan tâm. Như một bài học về cuộc sống lầm than mang ý nghĩa giáo dục, ít ra là vì ông đã kinh qua sự nghèo khổ, tín ngưỡng, chính thống giáo và cả hệ tư tưởng xã hội chủ nghĩa. Cuộc sống là một con đường. Và để nhận thức điều đó Gorkiy không bao giờ thừa.

Văn học giống như những cột mốc trên con đường đó. Một nhà trường tốt bao giờ cũng tìm cách cắm những cái "cột" này. Còn hiện nay chúng ta cho rằng nếu ở nhà trẻ người ta nói với đứa bé rằng phải nói yêu Tổ quốc thì có nghĩa là đã giáo dục lòng yêu nước. Hoàn toàn không phải như vậy. Aleksandr Blok phải đi suốt cuộc đời mới cảm nhận được thế nào là Tổ quốc.

- Vậy theo ông, thực chất của cái cách nhà trường phổ thông là gì?

+ Cần phải giảm bớt gánh nặng cuộc sống cho trẻ em. Trong "Nhật kí nhà văn" Dostoyevskiy có nhận xét về giáo dục trung học: "ở nước ta hiện nay tất cả đều được giảm bớt". Do đó, chúng ta không phải là những người đầu tiên. Tuy nhiên, một đồng nghiệp của tôi đã nghiên cứu lịch sử tất cả các cuộc cải cách giáo dục phổ thông và phát biểu rất có trách nhiệm: chưa bao giờ có một cuộc cải cách giáo dục nào ở nước Nga thành công cả.

Hơn nữa, cần nhớ rằng ở nước Nga chúng ta thường bắt đầu từ các cuộc cải cách và kết thúc bằng cách mạng. chúng ta là những con người cực đoan, và ý thức của chúng ta cũng mang tính thái cực. Ngay cả hình ảnh Pyotr Đệ nhất của Pushkin cũng vừa tuyệt vời vừa khủng khiếp. Trong ý thức châu Âu giữa "có" và "không" còn "có thể". Còn người Nga về cơ bản bỏ qua điều đó. Vì vậy, phải chấp nhận rằng chúng ta là những con người khác, và cần phải xây dựng tất cả, xuất phát từ kinh nghiệm bản thân.

- Vậy, nhà trường Saint-Peterburg có thể đi theo "con đường khác" không?"

+ Dĩ nhiên, trong giáo dục chúng tôi có cái để nương tựa. Đó không chỉ là những truyền thống tốt đẹp, bản thân Saint-Peterburg là một nhân tố mang tính chất cấu thành. "Saint-Peterburg như một hiện tượng văn hóa" vốn là đề tài yêu thích của tôi. Đây là thành phố duy nhất trong tất cả các thủ đô trên thế giới được xây dựng không phải ở trung tâm đất nước, mà ở ngoại vi. Chính các nhà địa chất nói rằng Saint-Peterburg nằm trên một bãi lầy, bên bờ vực, nhưng ở đó bầu không khí luôn luôn thấm đẫm hơi thở của thi ca và nghệ thuật.

TRẦN HẬU (Theo Obshchaya Gazeta)